

Republika Slovenija
Ministrstvo za okolje in prostor

Številka: 35605-4/2015

Datum: 24.2.2017

Društvo za opazovanje in
proučevanje ptic Slovenije
Tržaška cesta 2
SI – 1000 Ljubljana
Slovenija
T +386 1 426 58 75
F +386 1 425 11 81
dopps@dopps.si
www.ptice.si

ID za DDV: SI68956029
TRR: SI56 0201 8001 8257 011

Zadeva: Pripombe Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije na "Dolgoročni program za zmanjševanje vpliva kormorana na ribje vrste v celinskih vodah" (predlog)

Spoštovani!

V nadaljevanju podajamo naše pripombe na "Dolgoročni program za zmanjševanje vpliva kormorana na ribje vrste v celinskih vodah" (predlog). Uvodoma z obžalovanjem in kritično ugotavljamo, da k pripravi osnovnega teksta in koncepta dokumenta nismo bili povabljeni, kljub temu, da smo stanovska organizacija slovenskih ornitologov, da delujemo v javnem interesu varstva narave in da se že leta dolgo s strokovnimi vsebinami vključujemo v upravne postopke, ki zadevajo kormorana. Sodelovali smo tudi pri delu strokovne skupine za sprejetje takšnega programa, dokler je delovala, vendar pričujoči osnutek ni nastal v okviru te skupine.

Pripombe so naslednje.

A.

Nejasen namen programa.

1. Program implicira derogacijo zahtev direktive 2009/147/EC (v nadaljnjem tekstu Ptičja direktiva), ki so bile ustrezno prenešene tudi v nacionalno zakonodajo Republike Slovenije, predvsem v Uredbi o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (v nadaljevanju Uredba). Razlog derogacije mora biti jasno napisan, tako kot je naveden v Uredbi. Iz teksta sicer nekako izhaja, da je razlog za derogacijo "zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov", pri čemer program vrste ločuje na Natura vrste in ostale vrste. V sedanji obliki je navedenih v raznih poglavjih programa kar nekaj vrst rib, vendar manjka eksplicitna navedba, zaščiti katerih vrst je program namenjen. Samo tako je sploh možno testirati, ali je program v skladu s Ptičjo direktivo in Uredbo.

2. Utemeljitev ciljnih vrst programa je nujna in jo predvidevajo tudi priporočila EK¹. Ta razlog ("zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov") je možno pravilno uporabiti (glede na priporočila) za dve skupini vrst: (a) Natura vrste z neugodnim ohranitvenim statusom in (b) varstveno pomembne vrste, za katere je bil sprejet akcijski načrt ali drugi zakonski ukrepi, na ravni EU, regionalni in nacionalni ravni. Te vrste je nujno navesti, prav tako osnovo za njihovo varovanje, sedaj je tekst mešanica nejasnih

¹ Great Cormoran – Applying derogations under Article 9 of the Birds Directive 2009/147/EC.

trditev, tako glede vrst kot tudi razlogov za njihovo varovanje (zakonskih in dejanskih). Pri tem poudarjamo, da tudi priporočila EK tukaj zahtevajo "compelling evidence", prepričljive dokaze², ki pa jih ta program ne vsebuje. Za ostale pogoste vrste ali vrste z ugodnim ohranitvenim statusom, tega razloga ("zagotavljanje koristi varstva...") ni mogoče uporabiti.

3. Program mora dati jasen strokoven odgovor, da vpliv kormorana na ciljne vrste programa dejansko obstaja. Več indecev kaže, da to strokovno tehtanje sploh ni bilo opravljeno. Trditve so večinoma brez navedbe literature ali drugih strokovnih podlag. "Vpliv kormorana na ribje vrste" se uporablja kot sintagma, ki je naj ne bi bilo treba strokovno dokazovati. Najmanj ena ključna študija ni v programu niti enkrat omenjena in sicer Govedič (2007)³. Študija je doslej v Sloveniji najpopolnejše delo, ki se ukvarja z vprašanjem ali kormoran pomembno vpliva na ribje populacije ali ne. Študija ugotavlja, da je zaenkrat edinole pri lipanu mogoče povezovati upad populacije s pojavom kormoranov, pa še to le na nekaterih vodah. Program sicer v poglavju 1.3 navaja nekatere strokovne podlage, vendar jih ne povezuje s trditvami v tekstu. Te nedoslednosti bodo onemogočile testiranje skladnosti programa in aktov, ki se bodo na njega opirali, s Ptičjo direktivo in Uredbo, posledično pa bodo morali biti zavrženi kot nezakoniti.

4. Naslednje strokovne podlage, ki jih program navaja in je na njih utemeljen, so bile dostopne šele pri koncu roka za pripombe na program, kar je v veliki meri onemogočilo kvalitetno podajanje pripomb in tudi oceno kvalitete teh virov:

- ZRSVN (2012): Poročilo o delu delovne skupine za pripravo strokovnega predloga za dolgoročni načrt reševanja konflikta rib in kormoranov,
- ZZRS (2015): Predlog odsekov vodotokov v posameznem ribiškem območju, ki se jih aktivno varuje ob vsakoletnem prihodu kormoranov,
- ZRSVN (2015): Kormoran – sprejemljivost območij vodotokov za odvrčanje kormorana.

Ta dolga nedostopnost žal postavlja pod vprašaj legitimnost celotnega postopka.

5. poročilo ZRSVN⁴ o sestankih "delovne skupine za pripravo strokovnega predloga za dolgoročni načrt reševanja konflikta rib in kormoranov" jasno navaja (stran 48):

"Varstvo ribjih populacij je še na začetku. O tem priča že dejstvo, da smo se doslej uspeli uskladiti le za odvrčanje kormorana z lipanskih vod in dveh odsekov pomembnih za varstvo podusti, čeprav je kormoran neselektiven plenilec in pač pleni tiste ribe, ki so v določeni vodi prisotne. Res je tudi, da verjetno večina teh vrst niti ne potrebuje zaščite pred kormoranom, vendar je to potrebno še potrditi. Vzroki za ogroženost ribjih populacij v veliki meri namreč ležijo drugje. Glavni vzroki so verjetno onesnaženje voda, neprehodno pregrajevanje strug, uničevanje habitata in vlaganje tujerodnih vrst rib."

Članice delovne skupine so bile naslednje organizacije: ZRSVN, ZRRS, RZS in DOPPS.

² Great Cormoran – Applying derogations under Article 9 of the Birds Directive 2009/147/EC, str. 14.

³ Govedič, M. (2007): Strokovne podlage za dolgoročni program reševanja problematike »kormorani-ribe« - neodvisna analiza in predlog rešitve. Poročili za MOP. CKFF, Miklavž na Dravskem polju.

⁴ ZRSVN (2012): Poročilo o delu delovne skupine za pripravo strokovnega predloga za dolgoročni načrt reševanja konflikta rib in kormoranov.

B.

Nezadostna utemeljitev derogacije.

1. Glede na implicitno derogacijo od zahtev Ptičje direktive, je glede na člen 9. te direktive in člena 7. in 8. Uredbe treba opraviti najmanj dve testiranji (če privzamemo, da je tretja zahteva, ki zadeva tehnično izvedbo derogacije, izpolnjena):

(a) da eden od razlogov, navedenih v členu 9.1 Ptičje direktive oziroma 7. členu Uredbe dejansko obstaja,

(b) da ni nobene druge zadovoljive rešitve.

2. V točki A.3 teh pripomb smo pokazali, da za točko (a) - da razlog obstaja, ni bilo opravljeno zadovoljivo testiranje.

3. Glede točke (b) želimo opozoriti na pravno prakso, ki sta jo glede dovoljevanja posegov v populacije zavarovanih vrst ptic sprejela Evropsko sodišče in Upravno sodišče RS. Evropsko sodišče je npr. v zadevi C-247/85 (Evropska komisija proti Kraljevini Belgiji) pojasnilo, da so določbe 9. člena Ptičje direktive (ki je v slovenski pravni red prenesena s 7. členom Uredbe) namenjena temu, da se odstopanja omejijo na dejanja, ki so res nujna. Poseg je lahko dovoljen le kot skrajni ukrep, ko ni nobene druge zadovoljive rešitve, ko so izpolnjeni predpisani pogoji in ko so predpisani razlogi nedvomno izpričani. Podobno stališče je zavzelo Upravno sodišče republike Slovenije v več sodbah, denimo v sodbi I U 162/2011-11 (DOPPS proti Republiki Sloveniji), ki je odpravilo dovoljenje ARSO o odstrelu zavarovanih kanj in postovk na letališču iz razloga, ker je bilo v postopku nepopolno ugotovljeno dejansko stanje o neobstoju druge možnosti.

Menimo, da program za varstvo nobene vrste rib derogacije ne opredeljuje zadovoljivo, za vrsto, kjer bi to bilo morda smiselno, pa niti ne navaja ključnih dokazov - Govedič (2007), lipan. Obstoj razlogov ni dokazan, ostale metode kontrole populacije (tudi, če odmislimo verjeten neobstoje razlogov za derogacijo), pa so odpravljene na kratko, brez ustreznega strokovnega tehtanja in brez navedbe referenc. Kot primer navajamo sklepanje o postavitvi skrivališč v vodotoke:

"Postavljanje skrivališč v vodotoke je ukrep, ki ga je fizično možno izvesti le v omejenem obsegu. Tak ukrep lahko pomembno negativno vpliva na javni interes zagotavljanja protipoplavne varnosti, zato je potencial za umeščanje skrivališč prostorsko izjemno omejen. Tak ukrep ne more zagotoviti zmanjšanja pojava povečanega plenjenja kormorana v dovolj velikem obsegu."

Nič od tega ni nujno res; takšne trditve morajo nujno biti podkrepljene z ustreznimi analizami in (vsaj) primeri iz območij, kjer so take ukrepe že izvedli.

C.

Spremljanje učinkov programa je nezadostno definirano.

1. V programu bi moralo biti navedeno vsaj: velikost populacij vrst rib, na varstvo katerih se program nanaša, nacionalne in po območjih; trendi teh populacij in vsaj okvirno metodologija, po kateri se je ta populacija ocenjevala do sedaj in po kateri metodologiji se bo v bodoče. Te navedbe bodo omogočile oceno vpliva ukrepov in oceno eventualnih korelacij populacij rib s populacijami kormoranov, predvsem pa bodo pomenile izhodiščno stanje za spremljanje učinkov programa.

2. V preteklih letih se je izkazalo, da poročanje o "izvedenih ukrepih" zoper kormorana, tako kot je napisano v tem programu, enostavno ne deluje. To onemogoča spremljanje učinkovitosti ukrepov in preverjanje, če ni prišlo do zlorab. Takšen načrt spremljanja (oziroma njegova bodoča izvedba) je tudi v nasprotju s členom 9.2 Ptičje direktive, saj onemogoča

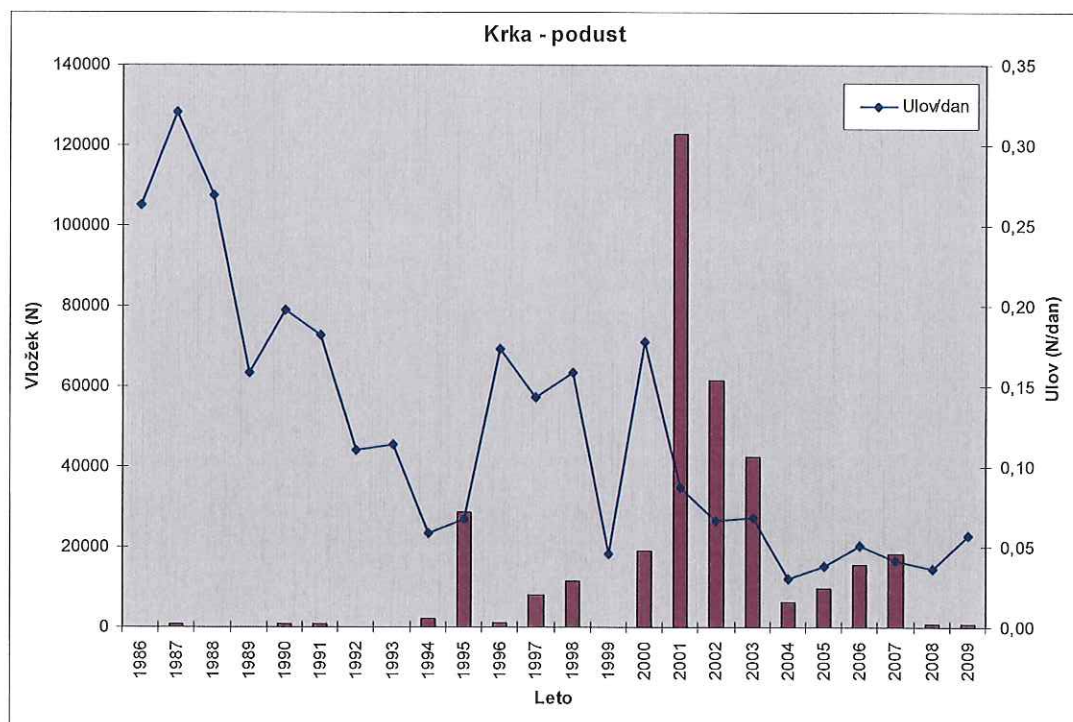
učinkovito kontrolo. Do zlorab je v preteklih letih dokumentirano prihajalo, v ribiškem katastru je denimo moč najti podatke o plašenju sive in velike bele čaplje, ki sta obe zavarovani vrsti.

D.

Nekatere ključne strokovne nedoslednosti.

1. Stališče, da so ukrepi zoper kormorana na drstiščih utemeljeni, ni zadovoljivo podprto. Navedeni niso nikakršni podatki in dokazi, ki bi kazali, da je katerakoli vrsta ribe ogrožena zaradi plenjenja kormorana na drstiščih. Mnoge vrste rib v Sloveniji očitno sploh nimajo problemov. Govedič (2007) na primer ugotavlja, da ulov nekaterih vrst konstanten, ulov nekaterih pa celo narašča (upoštevaje zmanjševanje števila ribolovnih dni). Vrsti s stabilnim ulovom sta npr. ščuka in ploščič, narašča pa ulov platnic in somov. Na odsekih dolvodno od novozgrajenih HE na Savi je narasel celo ulov podusti, ki je (očitno zaradi gradnje pregrad) v Sloveniji v velikem upadu. Očitno je torej, da morebitna prisotnost kormoranov na drstiščih teh vrst ne ogroža. Zato tudi ni utemeljeno vznemirjanje na datume, kasnejše od 1.3., še posebej, ker je to škodljivo za lokalne gnezdilke.

2. Upad populacij rib je naveden brez pravih dokazov, podana pa ni tudi vsaj korelacijska povezava s porastom populacije kormorana, tudi če je do takšnega upada v resnici prišlo. Primer podusti na reki Krki, ki je v preteklih dveh desetletjih doživela drastičen upad populacije, je dober za ilustracijo te problematike. Podust je bila na Krki nekdanja ena najpomembnejših lovnih rib, še v drugi polovici 80' let prejšnjega stoletja so jih ujeli po več kot 10.000 osebkov letno. V zadnjih letih je ulov upadel na vsega 5 % te vrednosti, le še okrog 500 podusti na leto. In to kljub temu, da so od sredine 90' let v Krko vložili po več 10.000 podusti na leto, leta 2001 celo več kot 122.000 (!) osebkov. Ribiči so prepričani, da so za upad krivi kormorani, ki so se na Krki začeli množično pojavljati od leta 1993.

Slika 1: Podust na Krki. Polna črta - povprečno število ujetih osebkov na ciprinidni dan; stolpci - število vloženih osebkov na leto

Vendar podrobna analiza podatkov pokaže povsem drugo sliko. Podatki kažejo, da se je ulov podusti od leta 1987 do 1993, ko naj bi se pojavili kormorani, zmanjšal že za več kot dve tretjini⁵ (Slika 1). Očitno je torej, da obstajajo še drugi vzroki za upad podusti. Videti je, da so celo prevladujoči. Ključne vzroke je verjetno treba iskati v kakšni drugi okoliščini. O eni potencialni kandidatki je govora tudi med ribiči: zaradi eutrofikacije Krke, ki je posledica intenzivnega kmetijstva ob reki, se vse bolj z makrofiti zaraščajo plitvine primerne za dristišča podusti. Zaradi tega naj bi bilo na dristiščih vse manj prostora, posledično pa tudi vse manj drstečih se podusti. V pričujočem programu ne bi smelo biti mesta za okvirne ocene ampak zgolj za ocene na podlagi dokazov in ekoloških analiz, za vsako posamezno vrsto posebej.

3. Lipan na Unici ni avtohtona vrsta. Ribiči so ga tja naselili v 50. letih prejšnjega stoletja. S tem so uničili prvobitnost združbe flore in favne v eni najbolj ohranjenih rek v državi. Lipan je torej v Unici tujerodna vrsta, kar pomeni, da iz razloga zaščite avtohtonih ribjih populacij program lipana na Unici ne sme zajemati.

E.

Program ne vsebuje načrta ukrepov, ki bi vodili k pomiritvi konflikta.

1. Vse napisano nas utrjuje v prepričanju, da gre pri konfliktu "kormoran-ribištvo" v veliki meri za konflikt, ki je pogojen sociološko in s percepcijo deležnikov, predvsem ribičev. Kormorana dojemajo kot "škodljivca", ki dela "škodo" na populacijah rib, ki so jih v reke naselili z veliko truda in stroškov. Za dejanski prevelik vpliv kormorana na varstveno pomembne vrste rib pa ne obstajajo dokazi, razen v omejenem obsegu za lipana. Prav to je razlog, da odločbe za poseg v populacijo kormorana niso prestale testiranja ob pritožbah.

2. Program bi nujno moral vsebovati ustrezna orodja za medsebojni dialog med deležniki (v Sloveniji RZS, ZRRS, DOPPS, ZRSVN, Društvo za preučevanje rib Slovenije (DPRS) itd.), kot so na primer skupne delavnice, popisi kormoranov, izdaja ustreznih brošur, ki osvetlujejo problematiko z več strani. Nujen je tudi strokovni dialog, kjer bi soočili strokovna stališča v več krogih tehtanj in šele po tem procesu bi lahko prišli do smiselnega "dolgoročnega programa", če bi ta sploh še bil potreben. Podoben dialog je pred leti že tekel, treba ga je le obnoviti. Želimo tudi opozoriti, da smo, dokler je delovna skupina za sprejem takšnega programa obstajala (v letu 2011), tvorno in produktivno sodelovali v delu skupine. Skupina je prenehala z delom, ker je ribiška stran želela vključiti v odstrel nekatere odseke, za katere ni bilo nikakršnih dokazov o vplivu kormorana na ogrožene vrste rib⁶.

Primož Kmecl
vodja varstveno ornitološkega sektorja
DOPPS

Tomaž Jančar
varstveni ornitolog
DOPPS

⁵ Podatke o ulovu, ribolovnih dnevih in o vlaganju za 6 vrst rib na Krki je pripravil dr. Miha Janc na osnovi podatkov iz ribiškega katastra. Podatke je pripravil za delovno skupino, ki se je pred leti pod koordinacijo ZRSVN ukvarjala z iskanjem dolgoročne rešitve konflikta kormoran-ribištvo.

⁶ ZRSVN (2012): Poročilo o delu delovne skupine za pripravo strokovnega predloga za dolgoročni načrt reševanja konflikta rib in kormoranov, stran 48.